

Krein, Aleksander

Czy romantyzm może być przedstawiony w muzeum?

Muzealnictwo 34, 52-53

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Czy romantyzm może być przedstawiony w muzeum?

Gdy rozum i serce nie idą razem w parze
A. Gribojedow

I. Z punktu widzenia logiki

Romantyzm — kierunek literacki, pojęcie abstrakcyjne. Romantyzm w literaturze może być wyrażony (jak wszystko w literaturze) jedynie słowami, jedynie za pomocą tekstu.

Istota muzeum literatury, jak każdego muzeum jest odmienna. Muzeum nie jest ani książką, ani artykułem. Muzeum jest zbiorem przedmiotów. Słowo może być przedstawione na wystawie muzealnej jedynie w ograniczony sposób: jako cytat, jako etykieta (podpis), jako krótka historia opowiedziana przez przewodnika, jako zwięzły tekst przewodnika drukowanego.

Jest wiele pojęć abstrakcyjnych, wiele „izmów”, których muzeum, z przyczyn swej istoty nie jest w stanie p o k a z a ć: realizm, romantyzm, humanizm, patriotyzm itd. Wszystkie te pojęcia są „z poza muzeum”. Muzeum literatury jest paradoksem: nie może p o k a z a ć literatury. Można wyeksponować książkę, rękopis, esej, ale muzeum nie jest przeznaczone do czytania, lecz do oglądania. Ani jedno muzeum literatury nie jest w stanie ukazać treści kompozycji literackiej, a tym bardziej abstrakcyjnych terminów literackiej krytyki.

II. Z punktu widzenia praktyki

Przytoczmy przykład z doświadczeń moskiewskiego Muzeum Puszkiniowskiego. Puszkini wniósł swój wkład do romantyzmu. Jest to szczególnie żywe w jego tzw. południowych poematach, datowanych na lata ok. 1820: „Więzień Kaukazu”, „Fontanna Bakczysaraju”, „Cyganie”. Jak ten okres jego działalności został ukazany na naszej wystawie? Pewna liczba rękopisów, pierwsze publikacje tych poematów, ilustracje do tych publikacji (wykonane za życia), portret Byrona, pod wpływem którego to poety pozostawał Puszkini, niektóre „romantyczne” pejzaże przyrody południa, cytaty wyrażające romantyczne *credo* Puszkini pochodzące z tego okresu:

..., *A mnie w ów czas zdawały się potrzebne
Pustynie, grzbiety fal perłowe*

*I morza szum i złomy skal
I dumnej dziewicy ideal
I nienazwany ból”...**

W wycinku tym mamy zadziwiająco precyzyjny zbiór romantycznych obrazów, które „późny” Puszkini wylicza w sposób nieco ironiczny. Ten „zestaw z wyższych sfer” nie pretenduje do oryginalności, wyposaża jedynie przewodnika w zespół wizualny, potrzebny dla przedstawienia owego krótkiego, choć znamienego okresu w życiorysie Puszkini. Jakkolwiek byłoby to naszym pragnieniem, nie możemy powiedzieć, iż ten zespół jest w stanie „wyzwolić” (unaocznic) treść i poetykę puszkiniowskiego romantyzmu.

Wydaje się, że jedynie muzeum sztuki jest zdolne p o k a z a ć romantyzm poprzez prezentację dzieł stylowo romantycznych.

III. Z pozycji nastawienia emocjonalnego

Jest wszelako pewien przykład, który przeczy naszym teoretycznym i praktycznym rozważaniom — są to doświadczenie i praktyka Muzeum im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

Już niemal od ćwierć wieku mamy szansę obserwować pełną talentu działalność Muzeum

*Tłumaczenia dokonałem z tekstu rosyjskiego (fragment Ewgienija Oniegina), starając się o możliwą wierność tekstowi, z zachwianiem oryginalnej metryczności oryginału.

W Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej UJ pokazano mi tłumaczenia A. Ważyka, znakomite metrycznie, lecz odbiegające wiernością od oryginału:

*Minął ów czas
Kiedym wybierał pustynie, kraje fal perłowe
szum morza, skały granitowe
hardą dziewicę — mój ideal...*

W oryginale nie ma mowy o granitach, są tylko „grudy skał” poprawnie tłumaczone przez Nabokowa jako „piles of rock”, nie ma żadnego „wybierania” tylko jest mowa o tym co było poecie potrzebne; słowo rosyjskie „gordyj” nie znaczy tyle samo co „hardy”, lecz „dumny”.

Ale — tworząc poezję z poezji nie zawsze można być, jak widać absolutnie wiernym autorowi. Nabokow tłumacząc wiersze zrezygnował w ogóle i z rytmiki i z rymu, po prostu tłumaczył. I uczynił to wiernie.

J.S.

im. A. Mickiewicza — oczywiście nie w ekspozycjach stałych, lecz w licznych wystawach czasowych, poświęconych różnym pisarzom i poetom.

W muzeum tym wiadomo jest jak sprawić, by pracownicy naukowcy i projektanci współdziałali zjednoczeni pragnieniem uzyskania prawidłowej interpretacji biografii pisarza, jego twórczej pracy i jego obrazu. Muzeum w pewnym sensie syntetyzuje bogactwo swych zbiorów (czy też zbiorów wypożyczonych z innych muzeów), jak również informację z zakresu krytyki literackiej oraz projekt artystyczny wystawy.

Muzeum mickiewiczowskie posługuje się w szerokim zakresie muzealną metaforą, gdy obiekt muzealny w zestawieniu z innym obiektem uzyskuje pewne znaczenie dodatkowe i gdy całość kompozycji osiąga wysoką wartość artystyczną. Nierzadko osiągnięta jest tam najwyższa jakość przedstawieniowa: dzieje się to wtedy, gdy obiekt muzealny staje się symbolem.

W żadnym innym muzeum (włączając w to

Aleksander Krein

Est-ce qu'on peut présenter le romantisme dans le musée?

L'essentiel du musée de la littérature est particulier, comme celui du chaque musée. Le musée n'est ni le livre ni l'article de presse. C'est l'ensemble des objets. La présence du mot à l'exposition du musée ne peut être que très limitée: une citation, une signature, une courte histoire dans le texte édité. Il y a beaucoup de notions abstraites comme le réalisme, l'humanisme, le patriotisme etc., que le musée de sa nature même ne peut pas montrer. Le musée de la littérature est un paradoxe — il ne peut pas montrer la littérature. Il peut exposer un livre, un manuscrit mais il n'est pas possible d'y montrer le contenu de la composition littéraire ni les notions plus abstraites de la critique littéraire. Le Musée Pouchkine à Moscou, en illustrant l'apport de ce poète au romantisme

moje własne) nie znalazłem tak oryginalnych rozwiązań i tak wielkiej pomysłowości, takich arcydzieł sztuki wystawowej, jak w Muzeum im. Adama Mickiewicza w Warszawie.

I gdyby mówić o prezentacji romantyzmu w muzeum literatury, muzeum mickiewiczowskie tworzy, jak żadne inne atmosferę przeżyciową, ducha, romantyczny obraz wystawy.

A jednak, mimo to... wydaje się, że przeżycie dominuje w tym przypadku nad sferą rozumu. Liczne dzieła sztuki wizualnej przeważają w ekspozycji. Zaś rdzeń romantyzmu w dziele sztuki literackiej jest trudny do odsłonięcia dostatecznie wyraźnie.

Muzeum im. A. Mickiewicza działa na „uczucia”, na „serce”, lecz w nim także — jak rosyjski dramaturg Gribojedow zwykł pisać: *rozum i serce nie idą razem w parze*.

Doświadczenie Muzeum im. Adama Mickiewicza wskazuje, że racje logiczne i praktyczne nie są zawsze prawdziwe: zwyczajcy nie powinni być sądzeni.

tłum. Jerzy Świecimski

présente ses manuscrits, les premières éditions des poèmes de ce période et leurs illustrations, des paysages et des portraits romantiques. Le guide de ce musée est donc muni de l'ensemble visuel, nécessaire pour présenter ce court période de la vie de Pouchkine.

Le Musée d'Adam Mickiewicz se sert largement de la métaphore quand l'objet du musée, composée avec un autre objet atteint à une certaine signification supplémentaire et quand l'ensemble de la composition obtient une grande valeur artistique. Dans le domaine de la présentation le Musée de la littérature d'Adam Mickiewicz à Varsovie crée, d'une façon particulière, l'atmosphère émotionnelle, l'esprit et l'image romantique de l'exposition.